

Wåra Rötter

Tjust Släktforskarförening

Nummer 1 • 2011 • Årgång 25

Inbjudan till Årsmöte 2011

sid 3

Min farbror Karl Aspelunds

resa till Amerika sid 6-8

Ordförande: Hans Wiberg
tel: 0490 - 214 28
e-post: hans.viberg@telia.com

Sekreterare: Valdy Svensson
Tel. 0490 - 188 18
e-post: valdy.svensson@bredband.net

Kassör: Yvonne Andersson-Gullberg
Tel. 0490 - 202 36
e-post: gladhammar@hotmail.com

Föreningens adress:
Tjust Släktforskarförening
c/o Stadsbiblioteket
Box 342
593 24 Västervik

Postgiro: 494 76 67 - 4
Föreningens org. nr: 833600 - 7128

Medlemsavgift 150 kr./år
Familm medlem 50 kr./år

Internetadress: www.tjustanor.com

Redaktörer för Våra Rötter:

Tor Wiklund
Kolsebro Ekdalen
597 97 Åtvidaberg
Tel. 0120 - 202 59
e-post: torwiklund@gmail.com

Hans Wilensjö
Kristinebergsgatan 2 T
593 35 Västervik
Tel. 0490 - 321 46
e-post: hasse@wilensjo.se

Layout:
Bo Sandberg
Hornsvägen 15 E
593 54 Västervik
Tel. 0490 - 321 83
e-post: sandberg.bo@telia.com

Wåra Rötter nr 2 – 2011
kommer i juni

Material senast
15 maj 2011

Ni får gärna tipsa våra
redaktörer.

Omslagsbild:
Karl Aspelund

Ragnar Asplund
Foto: *Hans Wilensjö*

SPF Vimmerbybygden hade novembermöte i Änglagården

Text: Valdy Svensson

Medan regnet öste ner utanför fönstren hade SPF novembermöte och släktforskning stod som huvudtema denna dag. Tjust Släktforskarförenings ordförande Hans Wiberg och Valdy Svensson hälsades välkomna.

Hans Wiberg presenterade föreningen som nyss fyllt 25 år och har för närvarande 550-600 medlemmar. Föreningen är en av de största i Västerviks kommun, som inte sysslar med idrott. Föreningen har jourpersonal fyra dagar i veckan, där medlemmar kan få hjälp med forskning.

Hans Wiberg berättade vidare att Sverige står bra rustat för släktforskare. Det har vi kung Karl XI att tacka för att han införde kyrkobokföring i socknarna. Vi har böcker att söka i för födda, vigda, döda, in- och utflyttade samt husförhörslängder, som

ger en uppfattning om var de bodde, flyttade och kanske en intressant anteckning i "anmärkningskolumnen." Här skrev prästerna gärna om när någon inte följde bestämmelserna. Exempel kan vara resande av livsfarligt vapen eller att någon varit onykter vid kyrkobesöket, vilket gör det extra intressant.

Numera finns det mesta materialet digitalt att läsa visa internet, men det är ändå viktigt att "säkra sina rötter" så att man inte söker på fel linje bakåt i tiden. Eventuellt kommer släktforskarkurs att startas i Vimmerby efter nyår om intresse finns.

Kaffe och samtal fick avsluta mötet och representanterna från Tjust Släktforskarförening tackades med blommor för en intressant information.

Berätta om din forskning

Redaktionen för Våra Rötter tar gärna emot medlemmarnas egna berättelser och erfarenheter från släktforskningen. Alla har vi något att berätta. Fatta pennan och skriv. Var inte blyga. Allt intresserar, litet som smått. Det behöver inte vara så märkligt. Det enkla är oftast bäst. Medlemmar som tidigare fattat pennan och skrivit om sin forskning har mötts av uppskattning. Det sporrar till mer. Numera sitter vi hemma vid datorn och forskar och utbytet mellan medlemmarna är inte vad det kunde vara. Det kan vi hjälpas åt att ändra på. Återigen: fatta pennan och skriv. Försök gärna att ta med någon eller några bilder/illustrationer. Materialet Mailas till någon av redaktörerna för Våra Rötter och adresserna finns på sidan 2.

INNEHÅLL I DET HÄR NUMRET

Sid. 2	SPF Vimmerbybygden. Berätta om din forskning.
Sid. 3	Inbjudan till Årsmöte 2011.
Sid. 4-5	Månadsmöten.
Sid. 6-8	Min farbror reste till Amerika.
Sid. 8-9	När döden kom med vattusot och bröstfeber.
Sid. 10	Veckokursen på Gamleby Folkhögskola vecka 31. Nya medlemmar.
Sid. 11	Vårens program. Elisabeth Hjortvid. Åsa Jägerhorn
Sid. 12	CD-skivor till din släktforskning. Annonser.

Tjust Släktforskarförening *inbjuder till Årsmöte*

onsdagen den 16 mars 2011 kl. 18.45
Utkiken Stadsbiblioteket
Västervik

Årsmötesförhandlingar
Elisabeth Hjortvid berättar om den dialektbok som hon medverkat i

Föreningen bjuder på kaffe
Lotterier

Årsmöteshandlingar finns i möteslokalen

Dagordning

1. **Årsmötets öppnande**
2. **Parentation**
3. **Årsmötets behöriga utlysande**
4. **Fastställande av dagordningen**
5. **Val av mötesfunktionärer a) ordförande b) sekreterare c) pressreferent d) 2 personer jämte ordförande att justera protokollet e) två rösträknare**
6. **Verksamhetsberättelse för år 2010**
7. **Ekonomisk berättelse a) revisionsberättelse b) fastställande av resultat och balansräkning**
8. **Beviljande av ansvarsfrihet för 2010**
9. **Rapporter**
10. **Val av kassör för 2 år (har varit Yvonne Andersson/Gullberg)**
11. **Val av 1 styrelseledamot för en tid av 2 år (Karl Axel Carlsson) samt fyllnadsval av 1 styrelseledamot för ett år (har varit Holger Kanth)**
12. **Val av 2 suppleter för en tid av 1 år (har varit Rolf Nilsson och Nils Ottervik)**
13. **Val av en revisor för en tid av 2 år (har varit Kjell Johansson)**
14. **Val av en revisorsuppleant för en tid av 1 år (har varit Britt Börjesson)**
15. **Val av ombud till förbundstämman i Norrköping**
16. **Val av kaffekommité (har varit Birgitta Karlsson, Marianne Karlsson och Ingegerd Rocén)**
17. **Val av lotterikommité (har varit Torbjörn Strand, Rolf Nilsson och Holger Kanth)**
18. **Redaktionen för Våra Rötter (har varit Lennart Jennekvist, Bo Sandberg, Tor Viklund och Hans Wilensjö)**
19. **Val av 3 personer till valkommitté för årsmötet 2011 var av en sammankallande (har varit Gun-Britt Tjäder, Inger Dahlqvist och Roger Olofsson)**
20. **Nya frågor att hänskjuta till styrelsen**
21. **Avslutning**

Efter sedvanlig välkomsthälsning av ordförande Hans Wiberg så hälsades kvällens föreläsare Anders Bockgård välkommen. Många medlemmar hade ställt upp denna onsdagskväll för att höra om Botanisten Nils Johan Andersson från Gamleby och född i Gullebo.

Nils Johan Andersson var född den 20 februari 1821 i Gullebo, Gärdserum (E) Hans far var nämndemannen Johannes Andersson och hans mor hette Sara Cajsa Nilsson. hon var 23 år när han föddes. De bodde då i Gullebo ungefär en kilometer söder om Åtvidaberg (Källa: Gärdserum CI:4).

Fadern var medlem i bondeståndet och ville få pengar till att starta upp "Nya Elementärskolan" i Stockholm. Den föräldrade skolan var förr att man skulle rabbla latin eller hebreiska i kyrkorna och ingen förstod vad som sades mer än de som lärt sig detta. 1823 års utbildningskommission med de så kallade "snilleblixterna" Geijer, Tegner med flera ville bryta den invanda utbildningen som framförallt utbildade präster och deras anhang. Nu behövdes pengar och det var här bondeståndet skulle bidra med pengar och Nils Johans pappa blev en stor bidragsgivare och därmed så blev Nils Johan en av lärjungarna.

1828-1830 års riksdag beslutade att skolan skulle komma igång och därmed så skulle nämndeman Johannes Anderssons i Gullebo, yngste son erbjudas en plats och redan vid 8 års ålder fick alltså Nils Johan resa den långa vägen till Stockholm och starta sin utbildning. Rektor vid skolan var den kände Karl-Johan Love Almqvist. Lantbruksakademien hade ingen egen skola vid den tiden utan de var inhysta lite varstans i storstaden. Alla elever hade även en egen anmärkningsbok och den unge eleven Nils Johan hade år 1830 inte mindre än 50 anmärkningar och det blev så kallad strykklass, det vill säga kropp-saga. Hela 50 % av eleverna var för övrigt i strykklass. Här gick Nils Johan sedan 10 år i denna skola och därefter blev det till Uppsala Universitet. Under loven reste Nils Johan mycket. Bland annat till Gotland, och Norrland var ett annat kärt besökslän.

Hans far avled 1842-03-04 i Blackstad och här fick han ett arv efter fadern. 1844-1845 tar han sin fil mag. och blir utsedd till lärare 1847. Han tar sedan tjänstledigt för att med försvarets fregatt ta sig jorden runt. Det är hela 420 mans besättning men de lärare och andra vetenskapsmän som är med ombord vistas säkerligen i någon form av annan bättre kabyss. Under hela jordenresan skickar han hem brev till en nära vän. Dessa brev blir sedan grunden till de 3 böcker som han senare i livet ger ut. Nils Johan skriver om att på förskeppet har man en egen hönsgård som förser besättningen med ägg och även en stor fårkätte där man med jämna mellanrum fick slakta ett får för att få färskt kött under resan. Ett stort problem var färskvatten och därför var man tvungen att göra täta landstigningar på de öar man passerade. Genom svåra vindförhållanden tog det hela 27 dagar till Argentina från England och här var det svårt med maten och vatten under resans sista dagar. De rundade sedan Kap Horn och seglade sedan utmed Sydamerika och Ecuadors kust där de råkade på sjörövare. De fångade dessa och Nils Johan var med om arkebuseringen. Vidare sydväst ut via Galapagosöarna för att bunkra vatten på Hawaii, för att sedan komma till Nya Holland som är lika med Australien numera. Vidare till Kina som de når 1852 där de ankrar i Kantonflodens mynning och ser resterna av Ostindiska

Kompaniets byggnader. Till Hongkong och mötte för första gången den stora opiumhandeln som kom framförallt från Indien. Ser på tempel med heliga svin och präster. Ser Folwer Boats fina båtar smyckade med blommor och som är liknande någon form av prostitution, en handel som han inte tycker om. Ser på folkundervisningen i Kina som bara sker till de redan besuttna där enbart 1 av ca 100 antogs till utbildning. Rundar Godahoppssudden och träffar en Stromborn från Överum som bosatt sig där. Ser på olika folkstammar i Sydafrika och kallar dessa för "negrofiler" som är lika begåvade som Kängurur som de tidigare träffade i Nya Holland. Ser på frisläppande av "hottentotter" = slavar. När de når England beser han med i en större trädgårdsutställning som han skriver hem och är negativ till. Han blir senare utsedd till Begonia i Sverige = mycket stor i trädgårdsbotanik.

Gifter sig senare med en "fin flicka" den adliga Amanda Tigerhjälm och de får 2 söner och 1 dotter. De lever många år vid Segersgårde men han får allt svagare hälsa och dör 1880 i okänd sjukdom. Det kan tyckas märkligt att en rikskänd botanist från Tjust inte nämns oftare i vårt annars så kulturrika del av landet.

Anders Bockgård avtackades med blommor för en alltid lika intressant föreläsning.

Ordförande Hans Wiberg tackade Anders Bockgård för en givande föreläsning.

Månadsmöte 15 december 2010

Text & foto Hans Wilensjö

Ordföranden Hans Wiberg hälsade den för kvällen talrika publiken välkommen och hälsade kvällens föreläsare Barbro Friberg välkommen.

Barbro Friberg kallade sitt bildspel för Nostalgitripp till 1950- talets Västervik

Barbro visade för oss i publiken fina bilder från vår egen barndoms stad. Hon talade om vilka färger våra gamla hus hade. Lite olika byggnadsstilar och detaljer som är unika för Västerviks stad. De olika fo-

tona var från ca 1940 till ca 1955 där hon berättade ingående var fotona var tagna, vilka hus som fanns på bilden och ibland även vem som hade varit arkitekt och byggherre.

Många i publiken hade på de flesta bilderna egna minnen från de hus som visades och kunde samtidigt berätta egna minnen från fotona som visades.

Att gå till kallbadhuset kostade på den tiden 10 öre, men då fick man hänga klä-

derna på en spik utomhus. På det kaféet drack jag kaffe första gången jag besökte Västervik och sedan blev jag kvar här. Tjust släktforskarförenings egen lilla lucia, med tärnor var även närvarande och sjöng vackra sånger för oss till kaffet samt det sedvanliga lotteri.

Lucian hette Agnes, med tärnorna Hilma och Johanna, alla med efternamnet Hultqvist.

Månadsmöte 13 januari 2011

Text & Foto: Hans Wilensjö

Ordföranden Hans Wiberg hälsade alla välkommen och ansåg med det väglag som råder att det var bra att många ändå vågade sig ut.

Hans Wiberg redogjorde för kommande program.

Föreningen har tagit beslut att ordna ännu en Gamlebyvecka och då i vecka 31 där nu programmet i stort sett är klart. Presentation av Disgen och Min släkt och läsning av gammal stil står på programmet m.m.

Jourverksamheten är i gång som vanligt i forskarrummet. Utnyttja också våra medarbetare som jobbar i källaren från måndag till fredag.

Onsdagen den 13 april kommer Åsa Jägerhorn att berätta om sin nyskrivna bok.

Sedan hälsade ordförande kvällens föreläsare Ragnar Asplund välkommen under rubriken: **Min farbror reste till Amerika**

Ragnar Asplund visade ett mycket intressant bildspel kring sin farbror Karl Asplund, som föddes den 25 mars 1892 och emigrerade till Amerika våren 1913. Vilken framtid drömde han om och hur blev det? Ragnar Asplund har gjort ett mycket intressant arbete som vi kommer att få ta

del av i flera kommande nummer här i Våra Rötter. Där får Ni följa hans forskning, både i skrift och bilder i kommande nummer och de som hade vågat sig till Utkiken denna kväll fick en mycket trevlig föreläsning från honom och fina bilder från Alaska.

Därefter var det sedvanligt kaffe och lottdragning.

Min farbror reste till Amerika

Text: Ragnar Asplund

Från min tidiga barndom minns jag några fotografier som låg i en sekretär i kammaren. Det var bilder som farbror Karl hade skickat hem. Om honom visste man att han hade gett sig iväg till Amerika för mycket länge sedan. Han hade blivit kvar där och fått en stor familj. Och han var död sedan länge. Ja, det var väl ungefär det hela. Så mycket mera visste man inte. Han hade bott i en liten by i Alaska. Det lät spännande. Och jag bestämde mig tidigt. När jag fick möjligheter skulle jag försöka ta reda på hur han hade haft det; vad som hade hänt. Om det fanns minnen av hans liv i hans nya hembygd i Alaska, berättelser och brev, bilder, spår i museer och arkiv? Sommaren 2010 kom den möjligheten. Jag och min hustru gjorde en resa till västra Amerika och Alaska. Vår märkligaste resa någonsin.

Karl Aspelund, troligen 1916 eller 1917. Ateljéfotografi taget i Spokane, Washington och hemsänt till föräldrarna i Sverige.

Karl Valter Asplund föddes Vårfrudagen (i det lokala språkbruket "våffeldagen"), den 25 mars 1892 i Lo by, Styrnäs socken i Ångermanland. Hans far Anders Asplund ägde Lo kvarn. Karl var syskon n:o fem i en skara på tolv barn, varav tio levde till vuxen ålder. En liten syster, född 1897, dog i späda ålder i "hjärnfeber" och en ytterligare liten syster, som föddes 1901 dog före två års ålder; ingen dödsorsak känd.

Men åter till Karl. En av första dagarna i april 1913 gick han ned till Frökskajen, en av de många bryggor där båtarna på Ångermanälven lade till. Han var på väg till Amerika. Härnösand var ett första etappmål. Därifrån skulle han resa vidare till Trondheim, där ett av Cunard-linjens skepp till England väntade. Och från Liverpool skulle han ta sig till Amerika, drömmarnas mål.

Karl gick ombord på ångfartyget Carmania den 17 maj 1913 och var framme i New York åtta dagar senare. I passagerarlistan noterades att han var frisk till kropp och själ, inte var anarkist eller polygamist och att han hade de 50 dollar i startkapital, som fordrades för att träda in i det nya landet. En läkare, som uppgav sig ha 44 års erfarenhet som läkare och kirurg, intygade sina uppgifter om passagerarna genom edlig förbindelse. Och mycket lite lämnades åt slumpen. En ännu längre förbindelse lämnades av kaptenen angående passagerarnas välförhållanden och avsaknad av kroppsliga och själsliga sjukdomar och lyten, en vilja att leva i flit och strävsamhet, att passagerarna inte kommit för att företaga sig några kriminella eller moraliskt förgripliga handlingar i det nya landet; allt detta och åtskilligt mera garanterades "högtidligen, allvarligen och sannerligen". Därefter väntade själva landstigningen i Ellis Island. Livet i Amerika hade just börjat.

Här kan en kommentar om Karls efternamn vara på sin plats. Under hela sitt liv i Amerika tycks han ha varit osäker på hur hans namn borde stavas. Ibland skrev Asplund, ibland med ett inskjutet "e", Aspelund. Självt använde han omväxlande den ena och andra stavningen, men hans barn och släktingar i Amerika använder

alla namnformen Aspelund. I en ansökan om medborgarskap 1934 undertecknade han Karl Aspelund, och i ett brev 1937, efter nästan ett kvartssekel i Amerika, skrev han att han lagt till ett "e" i sitt namn, men undertecknade ändå brevet Karl Asplund. Men åter till en junidag i New York 1913.

I skeppet Carmanias passagerarlista finner man, att Karl var på väg till en kamrat, som bodde i Rose Lake, Idaho. Resans slutstation var Spokane, en stad i västra USA, som idag har ungefär 180 000 invånare, och dit många svenskamerikaner kom i början av förra seklet. Rose Lake, var en betydligt mindre ort sydost om Spokane, mitt i ett område med mångmilaskogar, vattenfall och hisnande naturscenerier. Kan ha påmint om den norrländska hembygden.

I Rose Lake fanns ett företag i trävarubranchen, Potlatch Lumber Company, där många svenskar skulle komma att stråla samman. Arbete fanns i närmast oändliga mängder, skogar fälldes, järnvägar byggdes för transport av timret, sågverk uppfördes, brädgårdar av ofattbar storlek anlades. Under några årtionden skulle Amerika förses med sågade trävaror, och Potlatch Lumber Co var en av de största aktörerna på området.

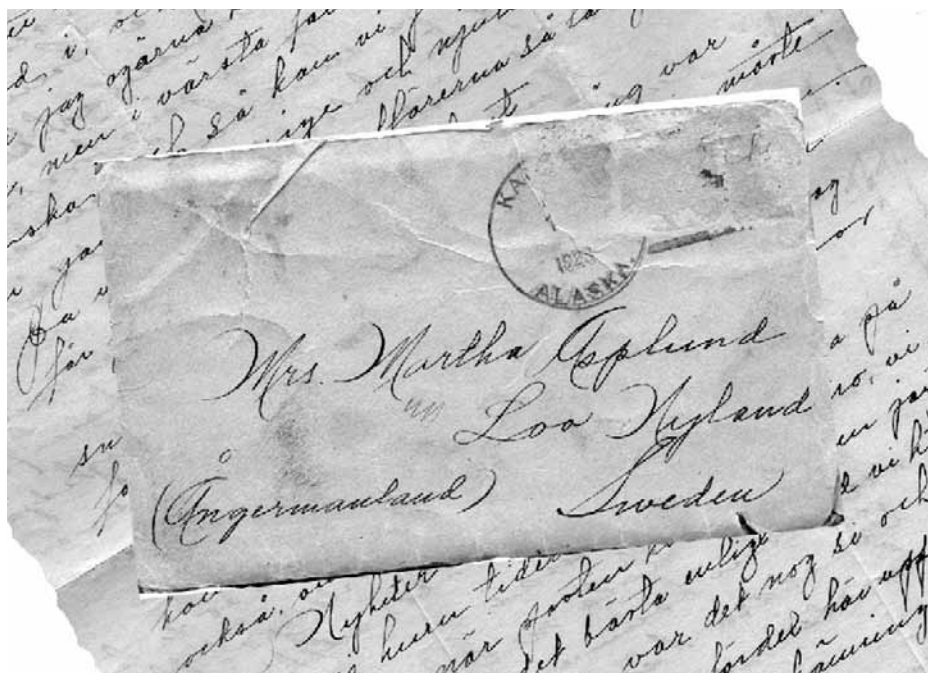
Karl Aspelunds hundspann i Alaska något år på medlet i området ända in på 1960-talet, men anvä

Karl stannade några år i Rose Lake. Arbetade förmodligen i sågverk på sommaren men på vintern gick han i något som enligt beskrivningen påminner om en folkhögskola. Han hade klart för sig att man måste ha en bra utbildning om man skulle bli framgångsrik i det nya landet. Hans folkskola hade varit ganska bristfällig. Därför studerade han flera år under vintersäsongen, bland annat engelska, samtidigt som han försörjde sig genom arbete i skogen eller på sågverk på sommaren.

Men vid 1920 års folkräkning finner vi Karl i Iliamnadistriktet i södra Alaska. Fortfarande ensamstående, tituleras snickare. Han prövade lyckan som pälsjägare under en vinterperiod tillsammans med en kamrat, året inte helt säkert. En höstmånad, troligen 1920, deltog han i en expedition för att leta guld i en av älvarna. Stora skaror av män strömmade till Alaska vid den tiden i akt och mening att bli stormrika på kort tid. Men de flesta vände hem besvikna. De hade funnit obetydliga mängder eller, allra vanligast, inget guld alls. Karl fann några små guldkorn som han skickade hem i ett brev till sina föräldrar i december 1922. Jag såg dem på 1950-talet, vet inte vart de slutligen försvann. Idag finns minnet av dem enbart som en grupp inpressningar i ena hörnet

1920-talet. Hundspann var det vanliga transportmedlet numera enbart för tävlingar.

Karl Asplunds brev hem till föräldrarna de 14 december 1922. Frimärket kan vara avlägsnat av adressatens barnbarn med filatelistiska intressen.

av kuvertet, där de färdades över Atlanten. Det kan ha varit 8-10 guldkorn, ungefär stora som risgryn, jag minns inte exakt. Karl insåg i alla fall att det inte var gulddletning som var vägen till framgång.

Alaska är ett mycket stort landområde, ungefär en sjättedel av USAs yta och ungefär två promille av dess befolkning. Polarområdet Alaska blev amerikansk egendom genom beslut i senaten den 30 mars 1867. Då godkändes köpet av Alaska från det ryska imperiet. Köpeskillingen var 7,2 miljoner dollar, mindre än fem dollar per kvadratkilometer. En av de viktigaste näringarna var fiske, framför allt laxfiske. År 1890 etablerades den första fiskindustrin i Bristol Bay-området, och inom ett par årtionden skulle det bli många flera. I december 1922 skrev Karl ett brev hem till föräldrarna. Han bodde i en mycket liten by i södra Alaska, bara några familjer i byn, de flesta tillhörde urbefolkningen, aleuter. Han hade det tråkigt. Dagarna var korta, vädret var uselt, slädföret hade regnat bort och han var ensam i sin stuga. Snarade räv för att få tiden att gå. Brevskrivning ville inte riktigt bli av.

Det kunde dröja halvårsvis eller mer mellan breven hem till Sverige. Men den 14

december rapporterade han: "Ehuru tystnaden varit så lång, får jag nu med några rader låta veta att jag ännu är i livet och mår för övrigt utmärkt godt. Ni må ej tro att det är av liknøjdhed jag så länge har uteblivit med svar, bekom edert kärkomna brev i augusti, expeditionen skulle då lämna och jag ämnade besvara edert brev och sända det med dem, det enda tillfälle jag då hade, ty det var det sista av kommunikationen. Vi väntar det första postbudet runt jultiden."

Posttrafiken var mycket riktigt gles i området. Under tiden oktober-april transporterades brev och tidningar med hundspann ungefär 8 svenska mil för att sedan kunna fraktas till Seattle på USAs västkust när isen gått upp i Bristol Bay, tidigast i april men oftare maj. Sedan begav sig det lilla brevet på resa med tåg tvärs över den amerikanska kontinenten, en tripp på flera dagar, vidare över Atlanten till England, och slutligen till Sverige med båt och därefter tåg till någon av landets järnvägsstationer, för att avsluta resan i en brevbäres väska. När Karls brev från december 1922 kom fram och lästes av hans mor vet vi inte, men det bör ha varit sent på våren 1923.

forts. sidan 8

I detta brev nämnde Karl att han hade arbete som snickare, om än inte just när brevet skrevs. Någon gång i början av 1920-talet anställdes han som "second winter-watchman" på ett av fiskeföretagen i södra Alaska. Det var ett stort avancemang. Företaget hade under fiskesäsongen ungefär 350 anställda, som fiskade lax och drev en konserverfabrik. Det fanns ungefär 75 – 90 båtar med två mans besättning i vardera, personal för bemanning av konserverfabriken och en mängd av anställda med specialuppgifter. Fisket pågick ungefär två sommarmånader från midsommarveckan. Övriga delar av året skulle byggnaderna underhållas och ofta byggas till, kajer, båtar och övrig utrustning skulle vårdas. En watchman var ansvarig för att leda detta arbete, så att allt var färdigt att tas i bruk när en båt anlände från San Francisco eller Seattle med last av fiskare och annan personal för nästa sommars laxfiske.

Laxfångst som landats vid Libbyville Cannery. På 1930-talet kunde upp emot 100 000 laxar fångas och landas under en enda dag vid var och en av de elva konserverfabrikerna i Bristol Bay. Laxbeståndet lär ha minskat något sedan dess, men är fortfarande mycket stort.

Men vidare i brevet: "Ja så har ni snart jul igen, jag hade nog god lust att taga en tripp hem på ett julbesök, men det är nog för sent för detta men kanske nästa kan nog icke så säkert bestämma så långt i förväg. Jag nämnde nog i ett av mina brev att jag ämnade slå ner egna bopålar. Men jag är nog ensam och alena ännu huru länge är nog hårdt att säga. Ibland jag funderar som så. Att det är nog ett enformigt och öde land att slå sig ned i, och på samma gång reflekterar jag att jag ogärna

kan uppgiva min utkårade häller, men i värsta fall hon kan ju lära svenska och så kan vi ju taga en trip till gamla Sverige och njuta av utflykten. Så vi lämnar de affärerna så länge ni får ju snart höra utslaget." Karl uttrycker sig hemlighetsfullt och han är osäker på framtiden. Han hade skrivit hem tidigare och nämnt om sin flickvän, men vad hans föräldrar fått veta är inte känt. Inte heller vad de tyckt om vad de fått höra. Karls mor hoppades i det längsta att han skulle komma hem.

Inför 1923 års fiskesäsong sade Karls chef upp sig och gick till ett konkurrerande företag. Karl blev plötsligt förste watchman med ansvar för hela fiskeanläggningen utanför sommarsäsongen, då han blev arbetsledare för en grupp snickare. Ekonomin var mycket god och framtidsutsikterna likaså. Äktenskapsplanerna kunde sättas i verket. Den 24 mars stod bröllopet mellan Karl och hans älskade Anna. Och så började en sällsam berättelse, som jag tänker återkomma till senare.

När döden kom av vattusot och bröstfeber

Text: Eva Johansson

Alla släktforskare stöter ju på dödsorsaker för sina anfäder och anmödrar i församlingarnas dödböcker. Att dödsorsakerna till stor del var andra förr än nu kan vi se.

När jag letat uppgifter i dödböckerna för Västrums församling 1796-1827 och 1828-1845 ser jag många av gamla tiders sjukdomar angivna som dödsorsak: slag, vattusot, ältan, nervfeber, håll och stygn, mässling, häftig feber, pleuresie, bröstfeber, halsont, andtappa och inflammatorisk feber. Ålderdom är naturligtvis vanligt som dödsorsak, liksom att mödrar dör i barnsäng och att nyfödda barn dör utan angiven orsak. I ett fall skriver prästen "venerisk" som dödsorsak. Det innebar syfilis och var förhållandevis vanligt in på början av 1800-talet. Eftersom Västrum är en skärgårdskommun hände det ibland

att någon drunknade, oftast är det unga vuxna män. Ett sorgligt dödsfall är en tolvårig pojke som slogs ihjäl vid klockringningen i kyrkan.

Vill man veta mer om gamla tiders sjukdomar och folks hälsa finns svar i boken "Folkhälsa och sjukvård" som ingår i serien Sveriges Nationalatlas och är utgiven av Socialstyrelsen. Medellivslängden i Sverige var så låg som strax under 40 år på 1770-talet och fram till några år in på 1800-talet. Idag är den runt 80 år. Kvinnor har alltid haft ett par år högre medellivslängd än män. Att medellivslängden var så låg på 1700-talet berodde förstas på den höga barnadödligheten. Efter 1850 ökade medellivslängden betydligt.

Farsoter och svält präglade hälsotillståndet fram till tidigt 1800-tal. I städerna, där folk bodde tätt och med sämre hygien, var dödligheten större än på landsbygden. Förhållandena kunde också skilja markant mellan olika delar av landet. Både spädbarnsdödligheten och övrig dödlighet var i Kalmar län förhållandevis låg under 1800-talet men stora skillnader fanns mellan socknarna. En karta i boken visar spädbarnsdödligheten i Sveriges 2400 socknar åren 1848-52. Västrums socken ligger då inom intervallet med högsta dödligheten (140-362/1000). Västerviks socken ligger i mitten (94-140/1000) och Hallingebergs socken i intervallet med lägst dödlighet (12-94/1000). 1880 visar statistiken att diarrésjukdomar var den vanligaste orsaken till spädbarnsdödlighet i städerna, orsakat av sämre sanitära förhållanden än på landsbygden.

De vanligaste dödsorsakerna var epidemiska sjukdomar, som olika febersjukdomar, dysenteri, mässling och skarlakansfeber. Smittkopporna var en extremt smittsam sjukdom med hög dödlighet som skördade många offer och var den vanligaste dödsorsaken på 1700-talet. I dag är den utrotad. Smittkoppsvaccinet kom i början av 1800-talet och redan 1816 blev vaccinering obligatorisk. Att man var vaccinerad noterades i husförhörslängderna. Sedan minskade dödligheten mycket snabbt. Redan på 1830-talet vaccinerades mer än 80 procent av alla barn. Biskopen i Växjö Esaias Tegnér konstaterade 1833 att det var "freden, vaccinen och potäterna" som förbättrade den svenska folkhälsan. Kring förra sekelskiftet 1900 var det lungsoten som tog flest liv. 1845 var dödligheten i lungsot 29/1000 i städerna och 20/1000 på landsbygden. Först på 1940-talet kom antibiotika. Innan dess var det bara sanatorievård som kunde underlätta för den sjuke, från och med 1890-talet.

Kunskapen om äldre tiders sjukdomar har vi tack vare Tabellverket (senare Statistiska Centralbyrån) som från mitten av 1700-talet begärde in uppgifter från prästerna varje år om dödsorsaker. Senare var det provinsialläkarna som förde statistiken.

Några vanliga sjukdomar:

Lunginflammation hade flera olika namn. Det kunde kallas bröstfeber, pleuresie eller "håll och stygn". Nervfeber var det samma som tyfus eller tyfoidfieber, en smittsam febersjukdom orsakad av salmonellavirus.

JUNE 21 1815.

Januari			
1. Anna Nina Klutman	11.	1796 i Söderhult i Småland. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult. 1796 i Söderhult. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult.	58. Enka
2. Olof Nordenberg	19	1798 i Söderhult i Småland. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult.	72. Enka
3. Engla Andersdotter	23	1798 i Söderhult i Småland. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult.	72. Enka
4. Nina Mathias	23	1798 i Söderhult i Småland. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult.	72. Enka
5. Johanna Johansdotter	1	1798 i Söderhult i Småland. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult.	72. Enka
6. Nils Blåfors	17	1798 i Söderhult i Småland. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult.	72. Enka

Vattusot eller vattensot innebar vattenfyllda svullnader, eller ödem, i olika organ i kroppen.

Ältan var detsamma som engelska sjukan eller raktitis. Det var en bristsjukdom som först uppmärksammades i Storbritannien när barn som flyttade från landet till stan under industrialismen fick krumma ben, det vill säga missformat skelett. Orsaken var brist på D-vitamin som finns i solljus. Slag eller slaganfall betydde hjärninfarkt eller hjärnblödning.

Andtäppa var troligen detsamma som astma.

Frossa eller feberfrossa innebar malaria, som var förhållandevis vanligt i Sverige förr.

Hur var det med gossen som dog av klockringningen i Västrums kyrka? Det var den tolvårige Anders Johannes Solfeldt, son till klockaren Johannes Solfeldt och hans hustru Britta Catharina Palmberg, som förolyckades. Olyckan skedde den 3 augusti 1845. I dödboken skriver prästen "träffades vid sammanringningen af klockan och dog i samma ögonblick".

Källor: Wikipedia, Nordisk Familjebok 1800-talsutgåvan, Anbytarforum på nätet, "Ordbok för släktforskare" av Kent Andersson och Henrik Anderö

Öfverräkning på Döde Personer i Westermans församling 1825.

Scenius			
17. Catharina Hendriksdotter	1.	1795 i Söderhult i Småland. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult.	58. Enka
18. Sven Jonsen	4.	1798 i Söderhult i Småland. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult.	72. Enka
19. Ingrid Persdotter	7.	1798 i Söderhult i Småland. Dödd i Söderhult d. 1754. Gift med Nils Eriksson i Söderhult.	72. Enka

VECKOKURS VECKA 31

1 – 5 AUGUSTI 2011

Anmälan senast den 1 juni till Gamleby Folkhögskola tel: 0493 – 131 00

”Fördjupning i arkiven”

Måndag	kl.	09.00 - 09.15	Välkomstanförande, Holger Kanth
		09.15 - 09.45	Presentation av kursdeltagarna, Holger Kanth
		09.45 - 10.30	Presentation av Gamleby Folkhögskola
		10.30 - 10.50	Kafferast
		10.50 - 12.30	Information av Arkiv Digital
		12.30 - 13.30	Lunch
		13.30 - 15.00	Fortsättning
		15.00 - 15.20	Kafferast
		15.20 - 16.00	Fortsättning
Tisdag	kl.	09.00 - 10.30	Läsning av gammal stil, Margareta Roupe Wester, Stina Kanth
		10.30 - 10.50	Kafferast
		10.50 - 11.30	Landsarkivet Vadstena berättar och visar mindre kända källor, Claes Westling
		12.30 - 13.30	Lunch
		13.30 - 15.00	Fortsättning
		15.00 - 15.20	Kafferast
		15.20 - 16.00	Fortsättning
Onsdag	kl.	09.00 - 10.30	Läsning av gammal stil, Margareta Wester Roupe, Stina Kanth
		10.30 - 10.50	Kafferast
		10.50 - 12.30	Skatteverket släktforskning i nutid, Linda Södergren
		12.30 - 13.30	Lunch
		13.30 - 15.00	Att komma över tröskeln - militära boställe och dess arkiv, Peter Danielsson Kalmar läns museum
		15.00 - 15.20	Kafferast
		15.20 - 16.00	Fortsättning
Torsdag	kl.	09.00 - 10.30	Läsning av gammal stil, Margareta Wester Roupe, Stina Kanth
		10.30 - 10.50	Kafferast
		10.50 - 12.30	Elinor Elmborg presenterar hur man tar hand om sin forskning och visar böcker i ämnet som hon skrivit.
		12.30 - 13.30	Lunch
		13.30 - 15.00	Elinor Elmborg går igenom hur man arbetar i Min Släkt
		15.00 - 15.20	Kafferast
		15.20 - 16.00	Fortsättning
Fredag	kl.	09.00 - 10.30	Fader okänd, föredrag av Elisabeth Reuterswärd
		10.30 - 10.50	Kafferast
		10.50 - 12.30	Fortsättning
		12.30 - 13.15	Lunch, avslutning

Ingegerd Mörnsjö
Kuttorp svägen 8
594 93 GAMLEBY

Björn Petersson
Jurastigen 66 D
593 43 VÄSTERVIK

Bo och Kajsa Svenvik
Horns Gård 1
593 93 VÄSTERVIK

Nya medlemmar

Berit Vigren
Jurastigen 50
593 43 VÄSTERVIK

Margaretha Bergelin
Trängsgatan 5
254 61 HELSINGBORG

Helena Johansson
Skyttegatan 3
582 30 LINKÖPING

Britt-Mari Nimrodsson
Brystorp 101
612 94 FINSPÅNG

Program våren 2011

Onsdag 16 mars

Tid kl. 18.45

Plats: Utkiken Statsbiblioteket

Årsmöte. Elisabeth Hjortvid berättar kring sin nya bok.

Onsdag 30 mars

Tid: 18.00

Plats: Brandstationen

Pratkväll

Onsdag 13 april

Tid 18.45

Plats: Utkiken Stadsbiblioteket

Åsa Jägerhorn berättar om sin nya bok.

Onsdag 27 april

Tid: 18.00

Plats: Brandstationen

Pratkväll

Onsdag 14 eller 21 maj

Tid och plats meddelas senare.

Torpvandring tillsammans med någon hembygdsförening.

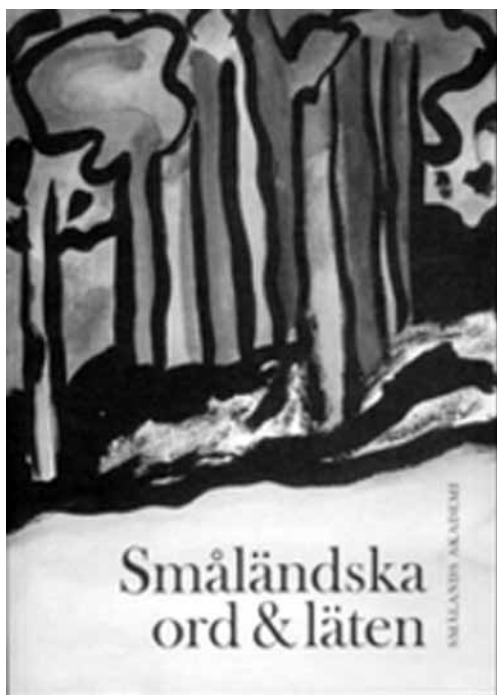
Vecka 31, 1 - 5 augusti

Kursvecka på Gamleby Folkhögskola, se program sidan 10.

Vid varje träff kaffe, lotterier, anbyten.

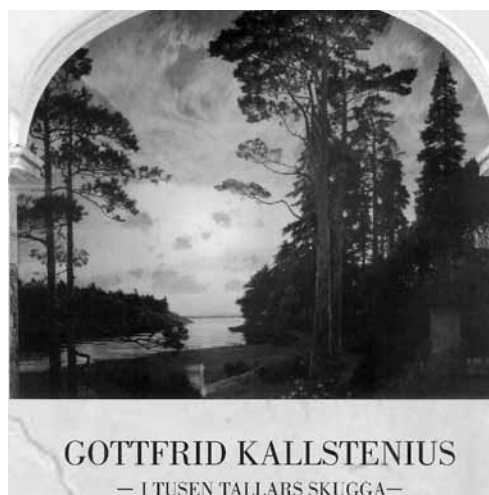
Välkommen till våra träffar hälsar Styrelsen. För ev. reservation om tider och plats se vår påminnelse om träffen i Västerviksfidningen under föreningar lördagen före aktuell träff. Anteckna träffarna i Din kalender. Besök också vår hemsida www.tjustanor.com

Välkommen till
Årsmötet
Utkiken Stadsbiblioteket
Onsdag 16 mars
kl. 18:45

Elisabeth Hjortvid berättar kring sin nya bok

Välkommen till
månadsmöte
Utkiken Stadsbiblioteket
Onsdag 13 april
kl. 18:45

Åsa presenterar
boken om Västervikssonen
& konstnären Gottfrid Kallstenius.
I år 150 år sedan han föddes.
Extrapris på kvällen för boken till
medlemmar i
Tjust Släktforskarförening

Pris 250:- kr (ord pris 320:- kr)

Tjust Släktforskarförening
c/o Stadsbiblioteket
Box 342, 593 24 Västervik

B

Hantverksmässa i Odensvi

9 april kl. 09.00 - 16.00

Välkomna
Tjust Släktforskarförening

Demonstration av Släktforskning

Dag: 10 april
Plats: Lofta församlingshem
Tid: kl. 16.00 - 19.00

Välkomna
Tjust Släktforskarförening &
Lofta hembygdsförening

Släktforskarträffar i Lofta onsdagar i juli 2011

Råberga hembygdsgård

Välkomna
Tjust Släktforskarförening &
Lofta hembygdsförening

Spara pengar!

I Rötterbokhandeln (www.genealogi.se) finns CD- och DVD-skivor, handböcker, böcker om forskningsresultat och mycket annat som du behöver i din forskning.

Du slipper frakten om du beställer från din medlemsförening!